

B. 1052 117

2711

Br. 1888 VII, 9.

DE INTERPELLATIE

VAN

den Heer F. DOMELA NIEUWENHUIS

NAAR AANLEIDING VAN

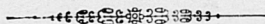
de WERKSTAKINGEN in de VENEN

DOOR

een STAATSMAN in ruste.

voor rekening van den Schrijver.

TWEDE, HERZIENE DRUK.

te 's-GRAVENHAGE, bij M. VAN DER BEEK, 1888.

VOOR DEN TWEEDEN DRUK.

*Aan deze uitgave, in welke hier en daar eene toevoeging is
aangebracht, verbinden wij gaarne den wensch dat de toestanden
in de venen de ALGEMEENE belangstelling mogen opwekken!*

De interpellatie door den Heer DOMELA NIEUWENHUIS aangekondigd in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, — nadat, met uitzondering van den Heer KEUCHENIUS, niemand het zich ten plicht gerekend had den Afgevaardigde uit Schoterland met een teeken van belangstelling te verwaardigen, maar integendeel een ieder het er op scheen te hebben toegelegd hem stelselmatig te ignoreeren, — welke den 14den Mei plaats had, is één van die goede werken geweest door de Natie met welgevallen begroet.

De Handelingen der Staten-Generaal boezemden, in de laatste tijden, *bij het Volk* veel te weinig belangstelling in dan dat een optreden, als het hier bedoelde, met stilzwijgen zou mogen worden voorbijgegaan. En het is te betreuren dat aan die interpellatie *in de Kamer* niet een ander onthaal te beurt viel dan thans bij monde, zoo van den MINISTER VAN JUSTITIE, als van de Heeren VAN DER FELTZ en OPPEDIJK daaraan wedervaren is. Immers de man die, gedurende het laatste tiental jaren, — zij het ook niet zelden met groote woorden en langs den weg van overdrijving, door zijne schilderijen met de donkerste kleuren af te tinten, — zich het lot van den werkman heeft aangetrokken, bewees door die interpellatie dat het hem ernst is, om aan het door hem gesproken woord, de krachtige en machtige daad tot oplossing van moeilijkheden te verbinden. Want dat dit optreden, eene DAAD moet worden genoemd, zal niemand in twijfel trekken.

Reeds dadelijk verviel de Regceering in een gevaar

lijken misslag — daarin gevolgd door de kamerleden, die over de interpellatie het woord voerden — om het gebruikelijke epitheton ornans «geacht» achterwege te houden. Dergelijke afwijking veroordeelt zich zelve — verhoogt de achtbaarheid van het College, waarin eene dusdanige tactiek wordt in toepassing gebracht, zeer zeker niet — en laat een ongunstigen indruk na, niet het minst op de kiezers, die den Afgevaardigde van Schoterland met hun vertrouwen vereerden.

Heft het Centrum, misschien ook, naar aanleiding van deze «kleine» houding al den juichtoon aan dat «de Minister van Justitie den interpellant, met blijkbare instemming van de geheele Kamer nagenoeg «in donker liet zitten» zoo voortgaande kon de tijd wel eens aanbreken dat vooral het volk *achter* de kiezers aan de Kamer hetzelfde lot deed wedervaren. Want zoo ooit de gelegenheid om liefde voor dat volk te toonen gunstig was — dan was dit hier het geval. En zoo ooit die gelegenheid met eene zekere miskenning van het werkelijke van den toestand werd bejegend — hier geschiedde het. Begreep dan niemand der «geachte» sprekers dat de zaak der veenarbeiders, door den Afgevaardigde van Schoterland op het tapijt gebracht, met den persoon van den Heer DOMELA NIEUWENHUIS niet in het minste verband stond? Zoo niet, dan zal men *buiten* de kamer allicht tot de onderstelling geraken dat het met het onderscheidingsvermogen *daarbinnen* al zeer treurig geschapen staat. Dat overigens dergelijke manoeuvres op niets anders uitloopen dan om de zoo gevreesde populariteit van den Heer DOMELA NIEUWENHUIS in de hand te werken is zoo duidelijk dat een kind het vatter kan. Bovendien wordt door dergelijke «kleinachting» schade toegebracht aan het ambt. En dat door ambtgenooten in eigen persoon — het kan gaan! Eerst dan alleen zou zulk eene wijze van handelen kunnen gebillijkt worden indien den Heer DOMELA NIEUWENHUIS een en ander kon te laste gelegd worden wat, op zijne waardigheid als Afgevaardigde, eene smet geworpen had. Maar te dien aanzien is zijn verleden

zoo vlekkeloos rein dat hij, tegenover de meesten zijner ambtgenooten, in een hoogst benijdenswaardigen toestand verkeert.

Ook de Voorzitter der Kamer, die door het bekleeden van dat ambt en dat van Minister-Resident bij de Transvaalsche Republiek zoo luchthartig over het bekleeden van tegenstrijdige ambten denkt dat hij er niet tegen opziet *persoonlijk* in de eerste plaats *dúrdoor buiten* de orde te zijn, was wel wat haastig gebakerd om, toen de Heer DOMELA NIEUWENHUIS het officieële rapport van den Amerikaanschen arbeiderskommissaris ter sprake bracht, eerstgenoemde tot de orde te roepen.

Wij hadden onze beschouwing in de *eerste* uitgave nog een weinig kunnen uitbreiden door er op te wijzen dat de Voorzitter der Tweede Kamer niet alleen evengenoemde betrekking bij de Transvaalsche Republiek bekleedt maar ook ... referendaris op non-activiteit, dus bezoldigd ambtenaar is; evenwel er zal misschien later wel gelegenheid zijn deze en zoovele andere, aan bedenking onderhevige, cumulatiën van betrekkingen, aan eene afzonderlijke beschouwing te onderwerpen.

DE MINISTER VAN JUSTITIE, daarentegen, mocht over tal van wetten, in Engeland, Duitschland en België van kracht, ter beteugeling van het misbruik van gedwongen winkelnering, uitweiden. Hij bleef toch in de orde. Kwam door deze tegenstrijdige handelwijzen de partijdigheid niet te zeer voor het voetlicht? Is het waar dat de vragen reeds veroordeeld waren om den persoon, die ze deed — dat hier niet de vraag gold: «*wat* wordt er gezegd?» maar wel «*wie* zegt het?» dan zal niemand met grond beweren dat dergelijke opvatting ook zelfs de geringste aanbeveling verdient. En waar de Heer VAN DER FELTZ en, op diens voetspoor, de Heer OPPEDIJK den Heer DOMELA NIEUWENHUIS voor oogen hielden dat het raadzamer is om het land door te gaan goed doende — door de bevolking op te wekken tot (eigen?) krachtsinspanning, tot ingetogenheid, matigheid en spaarzaamheid dan tot de werkstakers te zeggen: «*uwe werkstaking is gerechtvaardigd*» — daar komt men er onwille-

keurig toe beiden woordvoerders den raad te geven zelf tot dit aangeprezen middel de toevlucht te nemen.

Maar de Heer VAN DER FELTZ is als Baron misschien minder in staat tot de gewone volksklasse af te dalen en de Heer OPPEDIJK door zijn lichaamsgestel verhinderd om lange redevoeringen te houden. Beiden juist niet de aangewezen personen om datgene te verrichten wat zij den Heer DOMELA NIEUWENHUIS zoo gaarne zagen doen.

De vraag rijst bij ons op: «is de interpellatie wel toegelicht met dien eenvoud en die beknoptheid, welke gewoonlijk het meest geschikt zijn tegenstanders te overtuigen en te ontwapenen en om er eene Regeering toe te leiden aan een onhoudbaren toestand hetzij verbetering aan te brengen, hetzij algeheele bevrediging te schenken?» Op deze vraag kunnen wij niet bevestigend antwoorden. Waarom niet? Omdat het niet noodig is, ter liefde van een afzonderlijken tak van nijverheid, een tafereel van ellende ten tooneele te voeren dat, niet alleen in de veenderijen, maar ook in alle andere takken van nijverheid, is te aanschouwen. Voornamelijk niet als men zich daartoe bedient van te gunstig gekleurde toestanden, die als aanwezig worden voorgesteld bij de veenbazen en daarentegen het lot der veenwerkers met te donkere tinten afmaalt. En nu mogen wij ons de eigenaardige positie van het ééne lid der sociaal-democratische partij in de Tweede Kamer voor oogen stellende — den Afgevaardigde van Schoterland daarover wel niet hard vallen, beknoptheid en soberheid van voorstelling der arbeidersellende in de venen zouden zeker geene schade hebben toegebracht aan de beschamende indrukken, die door de interpellatie in zoo ruime mate zijn opgewekt.

Het meest welsprekende gedeelte misschien, het meest afdøende zeker, is de volgende opgave:

«Tien pond roggebrood kosten in den winkel van den

werkbaas 39 cent, bij anderen 32 cent; een pond meel 8 cent, bij anderen 7 cent; een kop grauwe erwten 12 cent, bij anderen 9 cent; bruine boonen 14, bij anderen 10 cent; een half kilo spek 39, in andere winkels 31 cent; rijst 10 en 7 cent. Voor een totaal van *f* 2.02 bij den veenbaas kan hetzelfde verkregen worden in den gewonen winkel voor *f* 1.50, dat is 52 cent meer, dus 25 pct. (*) De winst, een ieder zal het toestemmen, is veel te groot, wanneer men in aanmerking neemt dat, volgens de berekening, de gewone winkelier 10 pct. winst neemt. Hieruit volgt dat de veenbaas van zijn winkelnering 35 pct. krijgt. Er zijn arbeiders geweest die 20, zelfs 25 pct. van hun loon wilden laten vallen, wanneer zij niet gedwongen waren om in de winkels te koopen. En iets later lezen wij: «Op andere artikelen, manufacturen bij voorbeeld, wordt zelfs eene winst genomen tot 100 pct.»

Deze cijfers zijn niet wederlegd. Waar de veenbazen zulke *winsten* maken, daar moet men hen, die *turven* maken, wel diep beklagen! Het zal later als eene der grootste grieven tegen deze Kamer worden beschouwd, wanneer ze zich onmachtig verklaren mocht dergelijke afzetterijen, waartegen woekerwinsten als in het niet verzinken, den kop in te drukken, en den Heer DOMELA NIEUWENHUIS ter onvergankelijke eere verstreken het licht te hebben doen opgaan over een afpersingsstelsel naar hetwelk niet, in de 19e eeuw, maar in de middeleeuwen, niet in Nederland maar eer in Siberië, niet bij landgenooten tegenover landgenooten, maar bij zee-roovers tegenover schipbreukelingen zou worden gezocht.

(*) Men heeft onze aandacht gevestigd dat de som der aangehaalde cijfers niet *f* 2.02 maar *f* 1.22 uitmaakt. Dit was ons volstrekt niet ontgaan maar hetzij dat de interpellant bij de becijfering een of meerdere postjes over het hoofd heeft gezien, dan wel dat hem een totaal voor den geest stond gevormd door bedragen, die nog andere levensbehoefte vertegenwoordigen — wij hebben ons van vitterijen zorgvuldig wenschen te onthouden. Dat de winsten, voortspruitende uit de gedwongen winkelnering, overigens veel te hoog zijn, loopt nit de hier meêgedeelde staaltjes genoegzaam in het oog.

Evenwel hier waren juist beknoptheid en soberheid van voorstelling de krachtigste bondgenooten om over dergelijke toestanden wee en ach te roepen.

Want daargelaten en het verstrekken van zoovele details — daargelaten de al of niet juistheid der cijfers, die de loonen aangeven, waaromtrent wij ons van een beslissend oordeel wenschen te onthouden — naardien vooral ten aanzien van het laatste punt nog al een ernstig verschil ook bij deskundigen bestaat — zoo ware het reeds voldoende geweest de aandacht der Regeering uitsluitend te vestigen lo op het niet uitbetalen der arbeidsloonen in gangbare Nederlandsche munt 2o op het demoraliseerende misbruik waartoe eene winkelnering leidt wanneer de arbeider, hetzij door materieelen dan wel door moreelen dwang er toe gedreven wordt zijne levensbehoeften te koopen bij den werkgever. Deze beide afkeurenswaardige toestanden, — in het licht der waarheid voorgesteld — zijn op zich zelf reeds genoeg van beteekenis dan dat het noodig ware het betoog te leveren dat de Heer VAN DER FELTZ de loonen in Hoornsterzwaag te hoog stelde en de Heer DOMELA NIEUWENHUIS zijne gegevens ontleende aan waarschijnlijk juiste berekeningen hem verstrekt uit Munnekenburen of wel Scherpenzeel.

Het is overigens zeer twijfelachtig of de Heer VAN DER FELTZ wel recht heeft tot spreken van arbeiders die «gedurende het halve jaar en dikwijls langer leven van de vruchten van *eigen grond*», daar waar ze de veldproducten, zooals aardappels, verkrijgen van den door hen *gehuurden* grond. Bovendien gaat de vergelijking van het *gedwongen* winkelneringstelsel met den *vrijen* ruilhandel van de producten des landmans tegen de waren des winkeliers volstrekt niet op en zijn de woorden «Geheel hetzelfde dus als een gedwongen winkelnering» zoo ondoordacht mogelijk. Waar nu van de zijde der bestrijding, en nog wel van iemand, die tegenover den geachten interpellant zulk een hoogen toon aansloeg als bij monde van den Heer VAN DER FELTZ geschiedde, zulke grove onjuistheden als waarheden verkondigd werden, onjuistheden

welke door de Kamer ook zonder tegenspraak aangenomen zijn — daar zullen wij den Afgevaardigde van Schoterland er geen te zwaar verwijt van maken dat hij, hier en daar een ietwat schel licht op sommige toestanden deed vallen, ook omdat ervaring en geschiedenis beide ons leeren dat overdrijving schier onmisbaar is om bedorvene toestanden uitgezonde te hervormen.

En hoedanig was tegenover de Interpellatie de houding der Regeering? Ingelicht en — naar men veronderstellen mag — ook voldoende voorbereid op hetgeen den 14den Mei, in 's Lands eerste wetgevend lichaam der Natie te hooren zou worden gegeven, had men mogen verwachten dat het Bewind — uit de rechterzijde voortgekomen, uit den boezem eener partij, die er steeds zoo hartroerend van gewaagde dat het noodig was aan de nooden van het verdrukte deel des volks te gemoet te komen — de interpellatie zoo welwillend mogelijk zou hebben beantwoord. En wel in zoo beslissen geest en in zulke ondubbelzinnige bewoordingen dat elke twijfel uitgesloten bleef of het Nederlandsche volk van een KABINET MACKAY-KEUCHENIUS wel volkomen verwijdering te verwachten had van grieven door een even bekwamen als gevreesden Volkstribuun uiteengezet, grieven weêrgegeven in eene rede, zoo onberispelijk van inhoud als aantrekkelijk van vorm. In eene rede, die van liefde voor den minderen man slag op slag de duidelijkste blijken droeg. En wat deed de Regeering? Hoe luidde het antwoord bij monde van den Minister van Justitie? De Regeering hengelde naar een woord van hulde en lof er op wijzende dat zij, door het zenden van soldaten en rijksveldwachters de orde had weten te handhaven, zoodat er . . . geene dooden waren gevallen. Wij zullen de laatsten zijn om ons over dien maatregel een afkeurend oordeel te veroorlooven maar waar men wanorde tracht te voorkomen daar zou een onderzoek naar de grieven, die daartoe de aanleiding opleverden, alleszins op zijn plaats geweest zijn. Voorzeker zou de verwijdering der oorzaken tot ontevredenheid, waarbij het vrees aanjagen door bajo-

netten had kunnen achterwege blijven, op veel grooteren lof hebben aanspraak gemaakt dan kan opgesloten liggen in het applaus dat van alle banken in de Kamer, op 's Ministers woorden volgde. Het gewapend optreden werd in het district Schoterland niet met onverdeelde toejuichingen begroet, waar alles bij het oude bleef en het, volgens veler gevoelen, volstrekt onnoodig was. Waar, zooals hier, gegronde grieven de oorzaak der werkstaking uitmaakten, daar had de MINISTER VAN JUSTITIE den Heer DOMELA NIEUWENHUIS vóór behooren te zijn in het ten uitvoer brengen van eene taak, die wij thans van laatstgenoemde te gemoet zien. De Minister betuigde wel is waar aan den gespannen toestand in de veenderijen (en mogen we ook veronderstellen aan de verhouding tusschen werkgevers en arbeiders in het algemeen?) zijne aandacht te willen schenken maar omtrent het indienen van eene WET, welke de verplichtingen en rechten tusschen werkgevers en arbeiders zou regelen, werd geene rechtstreeksche verzekering afgelegd. Terwijl de Minister zinspeelde op de wetenschap van de meeste leden der kamer, ten aanzien van den weg, welken eene wetsvoordracht moet doorloopen eer deze de Kamer bereikt, brak hij tegelijkertijd den staf over de gebrekkigheid en achterlijkheid van ons wetgevend vermogen. De breedvoerige bespreking, welke aan de Engelsche-, Duitse- en laatstelijk ook Belgische wetgevingen werd gewijd, leverde een bewijs dat men, met de regeling der sociale toestanden in die landen, reeds vrij wat verder gevorderd was dan hier. In die wetten was de stof aanwezig, lag de gelegenheid ter navolging voor de hand. Het wapen, dat de Minister tot uitstel wilde hanteeren, keerde zich ten slotte tegen de door hem voorgestane zienswijze. Volkomen te recht ontleende de Heer DOMELA NIEUWENHUIS aan deze uitweidingen de opmerking, dat de Heer OPPEDIJK dwaalde toen deze interpellants beschouwingen met socialisme en communisme in verband bracht. Want de Minister had reeds, door zijne aanhalingen van wetgevingen in verschillende landen, aangetoond dat hier volstrekt geen socialistisch beginsel aanwezig was, tenzij men mocht aan-

nemen dat de Regeeringen dier landen reeds zoover op den weg van het socialisme gevorderd zijn . . . dat zij bezig zijn dit in praktijk te brengen. Zoo ziet men dat de spijs, door den Minister aangeboden — door den Heer OPPEDIJK van eene geprikkelde saus voorzien — gansch niet overeenkomstig het recept van het parlementaire keukenboek was, waarvan de NIEUWE ROTTERDAMSCHÉ COURANT nog altijd in gebreke bleef titel en uitgever te noemen. Wat ons dan ook niet weinig teleurstelde is dat eene Regeering, het ernstige van een oconomischen toestand erkennende, niet den moed schijnt te bezitten tot het afleggen van eene belofte, om *zoo-dra mogelijk* aan dien ernstigen toestand een einde te maken.

Bestaat er alzoo weinig kans dat van Regeeringswege, door middel van eene wet, maatregelen zullen worden genomen voor hetgeen door de interpellatie van den Heer DOMELA NIEUWENHUIS werd bedoeld, van den laatste mag, zooals wij reeds opmerkten, een wetsontwerp worden verwacht, hetwelk recht geeft op de onderstelling dat zijne tegenwoordigheid in de Tweede Kamer alles behalve met eene overtoolligheid is gelijk te stellen — waardoor hij al wederom zich van niet weinigen zijner Ambtgenooten gunstig onderscheidt. Het doet ons leed dat eene Regeering, opgetreden met het bewustzijn van de uitspraak en het karakter dat zich aan de stembus van den 6den en den 20sten Maart openbaarde, zich waarschijnlijk die taak uit de handen laat nemen van eene zijde, van welke het, naar veler meening, beter ware geweest dat het initiatief niet ware uitgegaan. Legt het van moed en bewustzijn van kracht getuigenis af, wanneer men den MINISTER VAN JUSTITIE hoort verklaren « dat het eene bepaalde onmogelijkheid is te voldoen aan de eischen door den interpellant gesteld? » Is eene noodwet dan zoo geheel en al een hors d'œuvre? Ja, het is gemakkelijker eene gelegenhedswet, in een tijd van omwenteling uitgevaardigd, uit de stof der vergetelheid op te rakelen en, op grond harer verouderde bepalingen, iemand te veroordeelen voor hetgeen door een ander geschreven werd.

Of zijn er bij buitengewone omstandigheden geene buitengewone maatregelen te nemen, wanneer een Volksvertegenwoordiger met klem van redenen aandringt op voorzieningen, waarmede, te goeder ure, het buitenland ons reeds op schitterende wijze voorging? Waarin ligt dan de *raison d'être* van dit Kabinet — opgetreden om de stoffelijke- en zedelijke belangen van een Volk, waaraan door vroegere Regeeringen zooveel schade heet toegebracht te zijn, te bevorderen — wanneer het niet beantwoordt aan het programma op 1 Mei uitgesproken? Is vertrouwen in dit Kabinet goed geplaatst wanneer van eene zoo bevriende zijde als die van zijn beschermheer Dr. SCHAEPMAN wordt verklaard, dat uit het onderzoek der enquête gebleken was dat de Nederlandsche Regeering niets wist omtrent den toestand der Nederlandsche arbeiders — eene verklaring waarop ten aanzien van de pas opgetredene Regeering geene uitzondering werd gemaakt? Waar tegen dergelijke ontboezemingen geen bezwaar wordt geopperd, daar schijnt de vraag geoorloofd of het Kabinet zich wel voldoende rekenschap gaf van de taak, die het zich op de schouders legde, toen het, op den 1sten Mei, tot de NATIE een woord richtte waaruit men mocht afleiden dat het zich voor de uitvoering van die taak volkomen berekend achtte?

Wij willen niet onbillijk zijn. Wij hebben niet verwacht en ook niet verlangd dat deze Regeering bij haar optreden eene staalkaart van wetten zou indienen, die eene dergelijke taak zoude verwezenlijken. Maar, moge ook een dusdanige eisch ongegrond zijn, het Nederlandsche Volk had recht te verwachten dat waar, den eersten Mei, zoo bemoeidigend gesproken werd, op den 14den daaraanvolgende het antwoord van den MINISTER VAN JUSTITIE eenigzins anders luiden zou dan thans het geval is geweest. Een antwoord hetwelk het zegel drukt op de insinuatie, door den geachten interpellant, in deze woorden weergegeven: « dat er tusschen plechtige verzekeringen en hare uitvoering dikwijls een zeer groote afstand bestaat. » Wij erkennen dat die woorden ons

onaangenaam in de ooren klonken maar, na het antwoord van den Minister te hebben overwogen, kunnen we bezwaarlijk volhouden dat de Heer DOMELA NIEUWENHUIS heeft misgezien. En wij zouden dit toch zeer bejammeren omdat wij dit KABINET, zoo gaarne langen tijd, het roer van Staat zagen besturen. Hopen we met dat al — ne déplaîse het Centrum, dat geene groote bijbelvastheid verried door van den dorstenden (bijna schreven wij dorstigen) os te gewagen — den Heer DOMELA NIEUWENHUIS nog dikwijls als spreker in de Tweede Kamer te zien optreden.

Wij hebben eenigen tijd laten voorbijgaan alvorens over de interpellatie het woord op te vatten. Eene tijdruimte draagt er vaak veel toe bij om op de zaak, die men aan zijne beschouwingen wenscht te onderwerpen, een geheel ander licht te doen vallen dan zich aanvankelijk aan de oogen voordeed. Maar onze hoofdgedachte, ten aanzien van dit Kabinet, onderging geene verandering. En deze geven wij in de volgende bewoordingen terug, « dat het KABINET MACKAY-KEUCHENIUS zich toch niet verdiepe in het volgen van eene staatkunde, die afgetrokkene en onzienlijke begrippen en beginselen raakt, maar zoo spoedig mogelijk blijken geven van te kunnen voorzien in de stoffelijke en onstoffelijke nooden van het Volk. » Een Volk dat door de rechterzijde, te recht of ten onrechte onder een liberaal of semi-liberaal regeeringstelsel, ten eenemale heet verdrukt te zijn geworden. Er moet dus eene practische staatkunde gevolgd worden en daartoe behoort gebroken — zal het inderdaad blijken dat de rechterde kunst van regeeren beter verstaat dan de linkerzijde — met de traditiën der laatst op- en afgetredene Regeeringen. Het gaat niet aan altijd te jammeren over eene onevenredige verdeeling van belastingplicht en nochtans het oor te sluiten voor elken voorgestelden maatregel van hervorming. Het gaat niet aan het hoofd meëwarig te schudden over hooge budgetten maar nochtans geene pogingen tot bezuiniging aan te wenden. Het gaat niet aan steeds op recht en wet te wijzen en niettemin voort te gaan op een weg, die het onrecht be-

stendigt. Het gaat niet aan om de lasten, aan de verdediging van het Vaderland verbonden, bij uitsluiting te laten drukken op de schouders der mingevoeden. Het gaat niet aan het recht om onbelast te leven te onderwerpen aan bepalingen, die dat recht tot eene hersenschim verlagen. Welnu, waar een en ander sedert jaren den toestand van vrede en van vroegere welvaart ontsiert, daar is deze Regeering met haar programma van 1 Mei aangewezen en gehouden om dat onrecht door recht te vervangen.

Reeds een en andermaal werd de Heer VAN DER FELTZ door ons besproken. Als censor van den Afgevaardigde van Schoterland opgetreden, verviel hij in eene lofrede toen hij het benijdenswaardig lot van arbeiders afschilderde, die des Zaterdags met *f* 30 à *f* 40 te huis kwamen. Men zou er bijna toe geraken, de venen in de noordelijke provincien als valleien in het poëtisch Arcadië, zich voor den geest te tooveren. Vele arbeiders althans in Hoofd- en Hofstad zullen wellicht door eene voorstelling als deze, worden opgewekt om zich onder de turfmakers te begeven, al verzekerde de interpellant ook dat «er bloed kleeft aan de turf, die wij gebruiken, om onze leden te verwarmen.» Wat van een en ander ook zij — zeker paste niet, in het kader der beschouwingen van den Heer VAN DER FELTZ, de onomwondene verklaring dat waar men den winkelier de verplichting oplegt om den arbeid in specie te voldoen, hij (n. l. de winkelier) deze zal nakomen en het geld op de toonbank uittellen. Maar wanneer de arbeider het geld opstrijkt, zal de winkelier eenvoudig zeggen: «Ik heb geen werk meer voor je.» Waarlijk indien aan de ongunstige voorstelling der feiten van den Heer DOMELA NIEUWENHUIS nog iets ontbrak dan werd deze aangevuld door de illustratie van den Heer VAN DER FELTZ in eigen persoon.

Wat nu den Heer OPPEDIJK betreft, wanneer men zoo als hij, opgetreden is als Volksvertegenwoordiger dan behoort, zelfs waar men op een zwak lichaamsgestel wijst, de wapenrusting van beter allooi te zijn dan die waarmede, op den

14den Mei, de Afgevaardigde van Harlingen zich had aangegord. Drukten wij de hoop uit dat de Heer DOMELA NIEUWENHUIS als spreker nog dikwijls in de Kamer zou optreden — hetzelfde kunnen wij niet van den Heer OPPEDIJK zeggen te wiens aanzien, een toehoorder van zijn maidenspeech, den wensch uitte, dat zijn fysieke toestand hem voortaan ten eenemale verbieden zou het woord te voeren. Dit klinkt hard, maar ik vraag U of de Heer OPPEDIJK zachtmoediger was toen hij, zijn steun zoekende in aanhalingen uit het boek der hoogste liefde, de leerstellingen van den «MAN DER SMARTEN» zoo jammerlijk verloochende? Wij begeeren in waardeering van den Bijbel bij den Heer OPPEDIJK niet achter te staan, maar vinden het wat al te naief om citaten uit Gods woord als pleisters te doen strekken voor de wonden van ons maatschappelijk leven. Bovendien bevatten de door hem voorgelezene woorden evenzeer eene ernstige vermaning, zoowel tot de *heeren* als tot de dienstknechten — tegen welke min gelukkige aanhaling de interpellant even gevat als waar het voorschrift van de wet van Mozes stelde: «Een dorschenden os zult gij niet muilbanden.» De, door den Heer OPPEDIJK stoutweg afgelegde verklaring, dat de door hem herinnerde woorden de oplossing der sociale kwestie aan de hand geven is eene van die machtspreuken, zooals wij hopen dat niet wederom van zijne lippen in de Tweede Kamer zullen weerklinken en die hij beter deed in de venen te gaan verkon-digen. Te recht herinnert DE STANDAARD dat de Heilige Schrift «in de hardste en sterkste bewoordingen alle onderdrukking afkeurt en veel meer nog voor den kleinen man tegen den grooten, dan voor den grooten bij den kleinen opkomt»

De Heer OPPEDIJK staat echter eerst aan het begin van zijne parlementaire loopbaan in de Tweede Kamer. Wij zouden hem niet gaarne zekere eigenaardige, goede qualiteiten betwisten. Hier in Holland is de Friesche Afgevaardigde minder onbekend dan hij misschien zelf wel vermoedt. Zijne ervaring in tal van zaken, waarmede de Staten van Friesland meer-

malen voordeel wisten te doen, kan ook in de Tweede Kamer nog zeer wel goede diensten bewijzen. Daartoe verzoeken wij hem, bij voorkeur het schoone beeld van den dorschenden os, die niet mag gemuilband worden, zich voor den geest te stellen en de stoffelijke nooden des Volks niet bevredigd te gelooven door aanhalingen zelfs uit den Bijbel, daar deze toch moeilijk kunnen worden gebezigd als een panacee voor alle maatschappelijke kwalen.

Laat ons evenwel den moed niet te spoedig verliezen. Wij dragen het pas opgetreden kabinet een te goed hart toe dan dat wij den wensch kunnen terughouden het alsnog bereid te vinden om de handen aan den ploeg te slaan. Doet het dit niet — en betoont het zich alzoo ongezind en onbekwaam om tot de oplossing der sociale kwestie mede te werken — dan zouden er wel eens dagen kunnen aanbreken waarin het zijn «laissez aller» in groote mate betreurde. Dat zou om velerlei reden te bejammeren zijn, niet het minst omdat dit Kabinet althans één man bezit zooals zeer zelden aan de regeeringstafel plaats nam. Wij hebben hier natuurlijk het oog op hem van wien niet mag ondersteld worden dat hij aan zijne liefde voor recht, aan zijn afkeer van onrecht, ooit ontrouw zal worden bevonden, en waar talrijke blijken voorhanden zijn dat de Javaan hem steeds als een evenwelsprekenden woordvoerder ter behartiging zijner belangen, zoowel als een machtigen beschermër ter handhaving zijner rechten mocht zien optreden — daar koesteren wij goede verwachting dat vooral de kleine luiden in Nederland door hem niet zullen worden teleurgesteld — op hem, wiens groote bekwaamheden en ongeëvenaarde werkkraft verre boven onzen lof verheven zijn — op den Christen-Staatsman wien, aan den avond zijns levens, het Bestuur over onze Koloniën werd toevertrouwd — wij bedoelen den Heer KEUCHENIUS.

